

Талалаївський край: Художньо-публіцистичне видання / В. Ткачов (керівн. автор. кол.) та ін. – Талалаївка, 2016. – 310 с.: іл.

Бібліотека Чернігівського краєзнавства нещодавно поповнилося книгою про один з найвіддаленіших районів області, розташований на південному сході, Талалаївщину. Збірник створений зусиллями членів районної громадської організації – літературно-мистецького об'єднання «Олава», виданий у Талалаївці. Після сюжетів у чернігівському томі «Історії міст і сіл Української РСР» це, здається, перше подібне видання. Потреба в оновленні інформативної бази, осмисленні нових явищ і процесів назріла давно. Певною мірою її задовольняли публікації в районній газеті, на шпальтах якої охоче друкували нариси з краєзнавчої тематики, матеріали часопису «Вітряк», що його видавали члени Прилуцького відділення Чернігівського земляцтва у Києві, блискуча есеїстика Петра Ротача. Проте узагальнюючою працею талалаївці тривалий час похвалитися не могли. Що дана книга на часі, це чи не найкраще демонструє список установ, організацій, підприємств, котрі своїми коштами долучилися до її появи. Серед них і приватні підприємці, фермери, небайдужі до історії свого рідного краю. Ці люди вчинили мудро, адже їхні діти та онуки насамперед будуть використовувати матеріали книги на уроках з історії рідного краю, вчитися любити рідну землю та її людей. Краєзнавчої літератури ніколи не буває занадто багато, швидше навпаки – постійно бракує. Видатний український краєзнавець, неперевершений знавець талалаївських старожитностей Петро Ротач свого часу сформулював кредо тих, хто наважується доторкнутися до минулого своєї малої батьківщини: «Місія краєзнавства – брати участь у наведенні зруйнованих містків між минулим і сучасним. Дерево в рості в ґрунт, звідки бере соки. Так і людина «закорінена» в минуле. Крона дерева тягнеться до неба, вона купається в повітрі і сонці. Небо людської духовності – у вічному, небуденному. З духовних надбань минулого виростає дерево духу, без якого людина не може жити як людина»¹.

Праці, подібні рецензованій, знаходять відгук у душах насамперед уродженців та мешканців того краю, якому присвячені. З іншого боку, вважається, що й писати їх повинні ті, хто постійно живуть у його містах, містечках, селах, а не бувають там наїздом чи принагідно. Якщо навіть результат зусиль місцевих краєзнавців і втрачає дещо в академічності, то останнє цілком компенсується достовірністю, увагою до деталей, знанням подробиць, котрі може знати й належним чином оцінити тільки місцева людина, а відтак приваблює читачів багатством фактичного матеріалу, щирістю й неприхованою закоханістю у рідне село.

У даній книзі чимало уваги приділено й відведено місця природі Талалаївщини, особливо її річкам та ставкам. Тому, мабуть, буде доречним порівняти нариси, що складають рецензоване видання, з тими джерельцями і струмками, з яких утворюється велика ріка вітчизняної історії. Власне, й назва літературно-мистецького об'єднання, члени якого виступили ініціаторами проекту, дає підстави до подібного порівняння. Олава – крихітна річечка, про яку за межами району, мабуть, ніхто й не чув. Але ж історію Талалаївки писали люди, які народилися або, принаймні, десятиріччями живуть у містечку. Для них її назва символізує рідний край.

Хто ж винен, що Талалаївка, заснована як пристанційне селище у другій половині 70-х років XIX ст., не може похвалитися старожитностями, якимись епохальними подіями, значним промисловим розвитком. Однак й тут живуть люди, котрі люблять своє невелике містечко (селище міського типу), хочуть пишатися ним, прагнуть, щоб не щезла пам'ять про тих мешканців селища, хто свого часу працював на залізниці, цегельному заводі чи Талалаївській нафтогазрозвідці, щоб не загубилися їхні імена.

Оскільки історію райцентру створювали вчителі та журналісти, то в центрі їхньої уваги й усього нарисували сюжети про Талалаївську середню школу, редакцію районної газети та районної лікарні. Особливо ретельно виписана історія

побудови нової школи (1986–1987 рр.). Йдеться не лише про велику кількість фактів, на перший погляд, несуттєвих подробиць, які, однак, демонструють, що процес спорудження нового приміщення школи постійно перебував у полі зору талалаївців і трактувався як подія виняткової ваги. Причому йшлося й про цілком конкретну матеріальну допомогу або участь у будівництві. Автори талалаївського блоку підкреслили: «Будова, особливо в літні місяці, перетворилась у справді народну. Бували дні, коли на роботах працювало до 600 чоловік» [С. 25] *. Багато цікавої інформації можна вилучити й зі значно стисліших нарисів із історії та сьогодення редакції районної газети та районної друкарні. Про останню сказано, що це «сьогодні – єдине в районі промислове підприємство» [С. 31].

Наступний розділ складається із нарисів про власне Талалаївський район. Крім географічної, соціально-економічної й культурологічної інформації, у ньому привертає увагу значний за обсягом і цікаво, зі знанням справи написаний, сюжет про досягнення талалаївських спортсменів [С. 71–77]. Несподіваної актуальності набувають рядки про давні дружні контакти жителів Талалаївського району з Зугдідським районом Грузії. Навіть якщо це побратимство й розпочалося у 1938 р. згідно з рознарядкою ЦК ВКП(б), то з роками воно набуло вигляду дружніх, взаємовигідних зв'язків.

Далі йдуть нариси про окремі села Талалаївського району – всього 16. Це розлогі або стислі повідомлення з історичного минулого та нинішнього становища сіл – Березівки, Болотниці, Грабщини, Грицівки, Довгалівки, Красного Колядина, Корінецького, Липового, Понір, Поповички, Рябух, Старої Талалаївки (Сильченкового), Слобідки, Українського (історична Ярошівка), Харкового, Чернецького, Юрківців. Сам цей перелік демонструє питомо українські назви, що прийшли з сивої давнини, закарбували імена перших поселенців, власників маєтків тощо. На жаль, демографічна ситуація у цих селах нині не найкраща, багато шкіл закрилися через брак учнів, відтак і число вчителів відчутно зменшилося. Очевидно, ця обставина вплинула на рівень краєзнавчих зацікавлень і позначилася на якості нарисів. Одні з них засвідчують глибоку обізнаність авторів з місцевим матеріалом, демонструють бажання розповісти якомога більше про історію села. Особливо привабливо в цьому плані виглядають липівські сюжети [С. 176–201], які при певному розширенні та доопрацюванні цілком могли б претендувати на те, щоб бути виданими окремою книжкою. Автор історії старовинного села розпочинає з легенди про його назву, показує унікальність археологічних артефактів, послідовно відтворює значущі віхи й зосереджує значну увагу на історії роду Якубовичів, створюючи цікавий образ декабриста Олександра Якубовича. У нарисі приваблює інтерес до природи цього куточка української землі. Зокрема, автор з любов'ю описує знамениті липівські ставки. Приблизно в такому ж дусі витримано й сюжет про центр Рябухинської сільської ради [С. 214–231]. Село згадується у літописах першої половини XVII ст., його історія непогано забезпечена джерелами. Зрештою варто відзначити, що це єдиний нарис, наприкінці якого чітко зазначені упорядники-автори, використані джерела. Якби цього принципу послідовно дотримувалися, то книга дуже б виграла. Автори інших сюжетів обмежуються зазвичай констатацією фактів і то переважно взятих з XX століття. Проте в будь-якому разі відбувається систематизація інформації, чіткіше окреслюються обриси соціально-економічного та культурного життя кожного села, а разом з тим виразніше вимальовується й профіль цілого краю.

У стислій передмові до книги члени авторського колективу зазначили: «Ми будемо вдячні читачам, які внесуть свої пропозиції і доповнення до книги і, можливо, прийде час випустити в світ нове, доповнене видання «Талалаївського краю». Автор цих рядків теж щиро сподівається, що перевидання/продовження книги незабаром з'явиться, що воно охопить маловисвітлені сторінки історії та сьогодення Талалаївщини. У покажчику опублікованих праць незабутнього П. Ротача, котрий на шпальтах районної газети «Колгоспник Талалаївщини» почав друкуватися з 1957 р. і продовжував до кінця свого життя, зафіксовано майже 240 різножанрових публікацій у районній газеті². Здається, ні один район нашої області не може похвалитися такою

* Тут і далі поклики на рецензоване видання.

відданістю письменника, літературознавця, публіциста, краєзнавця своїй малій батьківщині. Переважна більшість цих публікацій так чи інакше стосується історії та культури рідного краю. Полтавці віддали належне пам'яті цієї знакової постаті всеукраїнського масштабу. У талалаївців можливості та й літературні сили значно скромніші, однак у наступному виданні книги варто буде подумати про створення історико-біографічних нарисів, тим більше, що й сам П. Ротач закликав своїх земляків до цього. Він писав з нагоди 150-річчя від дня народження Василя Горленка, яке відзначалося у Талалаївці: «Але ось з'явилась надія на відродження пам'яті – її породжує цьогорічний ювілей на Талалаївщині. Слідом за пошануванням Горленка прийде пошанування інших відомих уродженців нашого краю: Ганни Затиркевич-Карпинської, Івана Кавалерідзе, Олександра Губаря, Григорія Вишневого... І не тільки відомих, видатних, але й багато інших скромних талановитих людей Талалаївщини, кобзарів, вишивальниць, художників... Відновлюймо стежки пам'яті до наших культурних святинь»³.

Ще один сюжет, уже із сьогодення. У рецензованому виданні хоча й стисло, але йдеться про АТО, талалаївців – учасників війни на Сході України, вказано загальну кількість їх, названі прізвища земляків, котрі загинули від рук російських агресорів та їхніх посібників, згадано про Олену Корчаківську – єдину жінку-добровольця з Талалаївського району, котра виконувала обов'язки медпрацівника на Донбасі [С. 69–70]. Нарис талалаївської журналістки Олександри Гострої про цю мужню жінку вміщено у збірнику публікацій чернігівських журналістів «На палаючому Сході»⁴. Збірник здобув визнання в Україні. На щорічному Всеукраїнському бібліотечному конкурсі «Біографічний рейтинг», започаткованому у квітні – травні 2018 р. Інститутом біографічних досліджень із нагоди 100-літнього ювілею Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, він посів II місце у номінації «Колективна біографія». Прикро, що в області мало уваги звернули на цей конкурс та його обнадійливі результати. Між тим, це реальний шанс для багатьох видань місцевих авторів, включно з краєзнавчими працями, здобути значно ширшу читацьку аудиторію.

Ми переконані, що в минулому навіть невеликого району, в його сьогоднішніх буднях можна виявити чимало цікавих сюжетів, непересічних осіб, повчальних подій, котрі могли б стати сторінками краєзнавчого дослідження.

1. Ротач П. Талалаївські етюди (листочки із дерева духу): Літературно-краєзнавчі записи. – Полтава, 2001. – С. 7.

2. Ротач Петро Петрович: Біобібліограф. покажчик / Уклад. Т. Ю. Соломоненко, О. І. Щербініна, Т. П. Пустовіт, О. П. Ротач, І. В. Безлюдна. Відп. ред. С. І. Білокінь. – К., 2007. – 187 с.

3. Ротач П. Спогад на порозі осені // Вітряк: літературно-краєзнавчий альманах. – Талалаївка; Київ, 2007. – № 3. – С. 8.

4. Гостра О. Коли вона закінчиться... // На палаючому Сході / упоряд. В. Лисенко. – Чернігів, 2017. С. 106–107.

Тамара ДЕМЧЕНКО